

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

3803

281.6

4 - 15

1875

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

Յ Օ Ր Ի Ն Ե Ա Ց

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՆԱԽԻՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴ ՍՂԵՐԳՈՒ

Բ 2001

Կ. ՊՕԻԽՈ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

1975

281.6

4-15

110

11038

281.6
4-15

Printed in Turkey

10

ԲԱՅԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

ՅՕՐԻՆԵԱՑ

ՊԵՏՐՈՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏ ՆԱԽԿԻՆ ԱՌԱՋՆՈՐԴ
ՍՂԵՐԴՈՒ

Պետրոս Վարդապետ

1860
39

Կ. ՊՕԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Յ. ԳԱՎԱՅԵԱՆ

1875

Տ Պ Ա Գ Ր Ե Ա Լ

Ի ՀԱՅՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ

Ս Ո Ւ Բ Բ Է Ջ Մ Ի Ա Մ Ն Ի

ՏԵԱՌՆ ԳԷՈՐԳՈՅ

Ս Ր Բ Ա Ջ Ա Ն Կ Ա Թ Ո Ւ Ղ Ի Կ Ո Ս Ի

Ա Մ Ե Ն Ա Յ Ն Հ Ա Յ Ո Յ

Ն Ի

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԵԱՆ

Ս Ր Բ Ո Յ Ե Ր Ո Ւ Ս Ա Ղ Ե Մ Ի

ՏԵԱՌՆ ԵՍԱՅԵԱՅ

ԱՌԱՔԵԼԱՇՕՒԻՂ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ

Ն Ի

Ի ՊԱՏՐԻԱՐԲՈՒԹԵԱՆ

Կ Ո Ս Տ Ա Ն Դ Ն Ո Ւ Պ Օ Լ Ս Ի

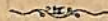
ՏԵԱՌՆ ՆԵՐՍԻՍԻ

Ս Ր Բ Ա Ջ Ա Ն Ա Ր Ք Ե Պ Ի Ս Կ Ո Պ Ո Ս Ի

Printed in Turkey

ԲԱՑԱՏՐՈՒԹԻՒՆ

ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱԿԱՆ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

Երբ որ գիտուն և բանիբուն մէկ մը խրատելու և ուսուցանելու համար խօսքեր ճառելու կամ գրելու ըլլայնէ՛ պէտք է թէ ըսածներ և թէ գրածներ կամ Յուրբ Գրոց վկայութեամբ կամ ստոյգ ճշմարիտ և վաւերական պատմութեանց գրքերէն օրինակ ու նմանութիւն բերելով՝ կամ փորձառութեամբ և կամ փաստերով և ապացոյցներով հաստատէ, որպէս զի կարգացողներ կամ լսողներ համոզուին : (1)

Շատ մարդոց բերնէն ըսած եմ, շատերն ալ նոյն դաղափարին տէրն են, երբեմն երբեմն լըրագրաց միջոցան ալ կը հրատարակուի, իբր այն թէ կրօնականները կրօնական գործքերնուն թո՛ղ խառնուին և աշխարհականքն ալ քաղաքական գործքերուն, վասն որոյ Պատրիարք տշխարհականներէն ըլլալու է : Կ'ըսեն ու կը գրեն և չեն բացատրեր թէ կրօնական և քաղաքական գործքերն ի՛նչ եղանակաւ կրնան իրարմէ տարբերիլ :

(1) Զօրութեամբ խնայուելիք բառեր ներգործութեամբ գրելով տեղ տեղ (ալ) շարիսպ կրկնելով ամեն կարգացողներուն հետ հասկնալու համար կարելի եղածին չսի պարզ շարագրեցիկք :

եւ ոչ ալ սահման կ'ուտան թէ՛ այս ինչ գործ կը
 րծնական է և այն ինչ քաղաքական : Մեր նուա-
 տութիւնն հայազգի յետին վարդապետ մ'ըլլա-
 լով, այն պաշտօնն ալ շնորհիւ սուրբ Հոգւոյն մենք
 կատարելով՝ կ'ըսենք . եթէ Սրբազան Պատրիարք
 Հօր և իր ֆոխանորդի, եթէ Ընդհանուրն, կրօ-
 նական, ֆաղաքական, Գատաստանական և այլ
 և այլ ժողովքներու տեսած գործքերն ամենն ալ
 կրօնական են : Քաղաքական գործքերը Բարձրա-
 գոյն Գուռն և եթ կը տեսնէ :

կրօնքնիս մեր թագաւորին կրօնքէն տարբեր
 ըլլալուն պատճառաւն, 'ի սկզբանէ անտի մինչև
 ցայսօր Պատրիարք անունով մեղի կրօնապետ մը
 դնելով և կրօնքը պաշտպանելու չափ ալ անոր
 օգնելով՝ զինքն լիկ կրօնապետ կը ճանչէ : Ուստի
 մեր կրօնական գործքերն Սրբազան Պատրիարքը
 միայն տեսնելու ըլլայ՝ անոր քով մի է, հարիւ-
 րաւոր ժողովքներու միջոցաւ տեսնելու ըլլայ՝
 դարձեալ անոր քովը մի է :

Ինքն իր մեղի տուած արտօնութիւնը կարի
 քաջ գիտէ՛ որ կրօնական է և ո՛չ քաղաքական .
 ուղենք նէ հաղարաւոր ժողովքներն ալ թո՛ղ կազ-
 մենք :

Աշխարհական մշ երբոր Պատրիարք ըլլայ նէ՛
 հարկաւ առաջնորդներն ալ աշխարհականներէն
 ըլլալու են : Ան ատեն եպիսկոպոսներ և վարդա-
 պետներ ի՞նչ ընելու կամ ի՞նչ պաշտօն վարելու
 են . եթէ եկեղեցին մտնելէն, աղօթելէն և դուրս

երներէն զատ ուրիշ բանի խառնուելու չեն, և ա-
 նոնց ձեռնադրութիւնն և հոգևոր իշխանութիւ-
 նը այսչափին համար միայն պիտի ըլլայ նէ՛ ան ա-
 տեն ալ բոլոր ժողովուրդն արք և կանայք, ծերք
 և տղայք, երիտասարդք և կուսանք կամ վար-
 դապետ և եպիսկոպոս ձեռնադրուելու՝ ազա
 յեկեղեցին մտնելու են . և կամ թէ մտնելու ի-
 րաւունք պիտի չունենան . իսկ եթէ ըսուելու ըլ-
 լայ թէ յեկեղեցին ալ թո՛ղ մտնեն, աղօթեն, քա-
 ղող ալ թո՛ղ տան, ժողովուրդն ալ թո՛ղ խրատեն .
 ան ատեն ալ թո՛ղ ցուցնեն թէ եպիսկոպոսներ և
 վարդապետներ այս երկու պաշտօն վարելէն զատ
 ուրիշ ի՞նչ պաշտօն ունին . այս երկու պաշտօն
 վարելէն զատ՝ միայն թէ երբոր Ազգին հարստա-
 հարութեան կամ անիրաւութեան դէպք մը պա-
 տահելու ըլլայ նէ՛ Ազգն՝ եպիսկոպոսներուն և
 վարդապետներուն կը բողոքեն, անոնք ալ Ազ-
 գի բողոքներ կառավարութեան ներկայացնելով
 գործադրել կ'ուտան . իսկ եթէ եպիսկոպոսնե-
 ռէն և վարդապետներէն այս վերջին պաշտօնն
 վերցնելու և աշխարհականաց յանձնելու կը բա-
 րեհաճին նէ՛ նուաստս ալ բոլոր եպիսկոպոսաց և
 վարդապետաց երաշխաւոր ըլլալով, ամենուն կող-
 մէն ալ շնորհակալ կ'ըլլամ, իսկոյն և անյապաղ
 թո՛ղ կատարեն :

Քանզի ըստ հրամանի Սուրբ Գրոց վերատես-
 յութեան և առաջնորդութեան պաշտօնը կուստ-
 կրօն և ձեռնադրեալ անձանց միայն է յատկա-

ցեալ, և ոչ թէ ամուսնացեալ և ընտանեաց հոգւոց ծանր բեռան տակը ճնշեալ լով աշխարհականաց . ըստ այնմ թէ՛ զերէցոանս այսուհետեւ աղաւթ . . . . Ի Եբրեւ տիբեւլ վեճուց, այլ լինել օրինակ հօրին . Պեո. աւել լին . Ե. 4 և 3 = Եւ զորս երես Ստորուած յիշեցուցաւ այն են նախ զտառեալ, երբորք՝ զհարգութեւ, երբորք՝ զհարգութեւ . Ս. Վ. կորնի. ԺԲ. 28 : Եթէ ո՛ր եղևիտոսութեան ցանկայ՝ Բարոյ Բորոյ ցանկայ . Ս. Վ. Տե՛ճ. Գ. 1 : Չեմաւորեցին նոցա ըստ ելեւեցեաց երկցումս . Գործ. ԺԲ. 22 :

Աւ ՚ի յօգուտ և ՚ի բարեշուքութիւնն Ազգին , Սրբազան Պատրիարք Հօր կնիքով թագրիրները կ'երթային Բարձրագոյն Դուռն , և կը յուսանք թէ հարկ պահանջած ժամանակին գարձեալ պիտի երթան : Բարձրագոյն Դուռը՝ կրօնական Պատրիարքայ կնիքներով գացած թագրիրները կարդալու և կարելի եղածին չափ գործադրելու վարժուած ըլլալով (կարծեմ թէ) աշխարհական Պատրիարքի կնիքով դնացած թագրիրը տեսած նուն պէս՝ անոնց աչքին այլանդակ բանի մը պէս պիտի երևնայ , և այլն ըստ կարգի :

Մուրը Գիրքն և արտաքին ստոյգ պատմութիւնները կարդալով , աշխարհի ընթացքին նայելով , խելքովս կշռելով և մտքս չափելով այսպէս կ'իմանամ . թէ ինչպէս որ արեգական ճառագայթներն իրմէն չեն կրնար զատուիլ , այնպէս ալ մի հօտ և մի հովիւ ազգի մը քաղաքական իշխանութիւն ՚ի երկրորդին և ՚ի Երկրորդին . քանզի մինն չի կրնար ըլլալ առանց միւսին . այլ եր-

կուքն ալ իբրև ամուլ են ՚ի շինութիւն և ՚ի բարեկարգութիւն . Մէկ կողմէն ալ կը տեսնեմ որ կրօնականները միշտ և հանապազ իշխած են ինչպէս հովիւն ոչխարաց ՚ի վերայ բոլոր հօտին : Ուստի առ ՚ի հաստատութիւն ըսածներուս ու գրածներուս՝ վերն ալ վկայութիւնները յատուց բերելով խօսեցանք , նոյն դունակ ալ հոս պիտի խօսինք Սատուծով . զոր օրինակ . Տէր Աստուած մեր ինքնին իւր օրհնեալ բերանովն եղեկիէլ մարդարէին կ'ըսէ թէ Որքէ ճարոյ դեր կացուց զեւրոսի Իսրայէլի , լաւցես յիւն շարքաւս և սղառնացիս նոցա եբրեւ յիւն և ին . ԳԼ 16 : Եւ չ'ըսեր թէ հասարակ ժողովրդեան սպառնասջիր , իսկ թագաւորաց և իշխանացն ոչ : Նոյն և նման ալ մեր Տէր Գիտուս , թագաւորն և իշխանները հասարակ ժողովուրդներէն չորոշելով՝ ամենեցուն համարն ալ հրաման կ'ուտայ կրօնական իշխանութիւնն ունեցող Ս. Սեաքելոյն և նոցին հետևողացն , ու կ'ըսէ՝ Չոր Կողմե՛ս ցե՛ս ցե՛սե՛ , երե՛ս Կողմե՛ս ցե՛սե՛ . և զբարեկեցե՛ս ցե՛սե՛ երե՛ս Կողմե՛ս ցե՛սե՛ն . Մատթ . ԺԲ . 18 :

Սակայն երբ որ ազգ մը իւր կրօնքէն տարբեր կրօնքն ունեցող տէրութեան մը հպատակ ըլլայ նէ՛ ան ատեն այն հպատակ ազգի կրօնական իշխանութիւնը՝ զինքն տիրապետող տէրութեան քաղաքական իշխանութեանէն մեծապէս կը տարբերի . քանզի տէրութիւնն այն հպատակ ազգին կրօնապետ մը կը դնէ , և կրօնք պաշտպանելու չափ ալ այն կրօնապետին կ'օգնէ . իսկ քաղա-

քաղկան իշխանութեան պաշտօնն ալ իւր կրօնքին համեմատ ինքն և իւրայինքն կը վարեն . ինչպէս Ալի Օսմանեան հզօր Տէրութիւնը՝ ֆրիստոնեայ հպատակ ազգաց Պատրիարք անունով մէյմէկ կրօնապետ կարգած է , և Հրէից ալ խախամպաշի : Բայց 'ի յայսցանէ ալ՝ ամեն ազգերն ալ իր ազգին հետ հաւասար բռնելու և ամենեցունց վրայօքն ալ միապէս ինամք տարածելու համար հպատակ ազգաց աշխարհականներէն ոմանց էֆէնտի անուամբ տիտղոս տալով՝ ֆաղաքական իշխանութեանց մասնակից ըրած է . որպէս զի ամեն մէկ էֆէնտին իւր ազգին հոգ տանի , որ Տէրութեան կանոնացն և հրամանին հակառակ պատահեալ գործքերն ըստ կանոնի և արդարութեամբ տեսնուին :

Եւ Հայոց ազգէն՝ գտնուած բոլոր քաղաքներու և գաւառներու կառավարութեանց ժողովքներու մէջ գրեթէ մէկ կամ երկու Հայոց Ազգի էֆէնտիներ նստած են , որոնք որ մեր ինքնակալ և Բարեխնամ Տէրութեան շնորհիւն աշխարհական Պատրիարքէ մը աւելի նախապատիւ են և խօսքի տէր :

Գարձեալ ազգերնուս համար շատէն քիչ աշխատող և իրենց անձն զոհող , դաս մ'ազգասէր անձանց կարծեցեալ մեղաւոր կղերներն են :

Անոնք էին որ գնացին Բարձրագոյն Գուռն՝ Ազգին փափաքելի Սահմանադրութիւնը ինդրեցին ու բերին : Անոնք էին որ Պէյօղլուի Գերեզ

մանատան համար Թագաւորին աղերսագիր տալով՝ Ազգին համար սեփհական ընել տուին : Այն կղերներն են որ արիւն և արեան քրտինք թափելով՝ Ս. Երուսաղէմի Հայոց բաժին եղած ուխտատեղիքներ , մեր ինքնակալ հզօր Տէրութեան շնորհիւն ահագին թշնամեաց ձեռքէն ազատած են և կ'ազատեն և Աստուծով պիտի ազատեն մինչև 'ի կատարած աշխարհի :

Այն կղերներն են՝ որ Ազգի կրօնք , լեզուն , ուսմունք և դրքերն արիւնհեղութեան դարերուն մէջ անդամ անջլասս պահեցին և մինչեւ առ մեզ հասուցին : Մարմնաւոր բարիք ձեռքը բերելու համար ամենեքեան միշտ և հանապազ կը ջանան և կ'աշխատին . ունեցողներն ալ չ'կորսնցընելու համար ամենայն փութով կը հսկեն . իսկ եթէ դիպուածով մը կորսնցնելու ըլլան նէ՝ իրենք զիրենքն ալ ըստ մեծի մասին կը կորսնցընեն . ոմանք իրենք զիրենք ծովերու , լճակներու , գետերու և ջրհորներու մէջ նետելով և խեղդուելով , ոմանք կաթուածով , ոմանք սրով զիրենք խոցելով , և այլն և այլն . ինչպէս որ յայտնապէս կը ըսուի և կը տեսնուի : Բայց երբ որ հոգւոյ բարիք կորսուելու ըլլայ նէ՝ ոչ ոք կ'ըզգայ կամ հոգ կ'ընէ . զի զոր օրինակ շատ ազգեր կան՝ որ յառաջ Աստուածապաշտ էին և ֆրիստոնեայ . իսկ հիմայ դժբաղդարար կռապաշտ են և անաստուած , նաև Աստուածապաշտ ու ֆրիստոնեայ ազգաց վրայօք կը խնդան ալ : Եթէ մենք

հիմայ Աստուած մի արասցէ կռայաչառ եղած ըլլայինք նէ՝ սլ պիտի կարողանար մեզ համարել թէ Գրիստոնէութիւնը լաւ է քան զկռայաչառութիւնն : Վասն որոյ մեր Ս. Օրէնքն և անրիժ հաւատ հաստատ պահելու շատ հոգ տանելու ենք որ չի կորսնցնենք . իսկ եթէ Աստուած մի արասցէ կորսուելու ըլլայ՝ փնտռող կամ հոգ տանող ամենեւին պիտի չի դանուի : Օրինակի համար՝ երբոր ամուր բերդի մը քակուիլը հարկ ըլլայ , պինդ յառաջ մանր խիճերէն կ'սկսուի . նոյնգունակ ալ հաւատոյ և օրինայ մասին , այսօր այսինչ բանն այսպէս ընելու ըլլանք նէ աղէկ կ'ըլլայ , վաղու՛ն ալ այն ինչ բանն այնպէս ընելու ըլլանք աղէկ պիտի ըլլայ . եթէ այսպիսի խօսքերուն մը տիկ ընելու և հետեւելու ըլլանք , վերջ ամեն բան վրայ տալով՝ ողորմելի պիտի ըլլանք քան զամենայն մարդիկ : Որ 'ի փոռան հասարակէ՛ է , և 'ի քաղնի հասարակէ՛ է . և որ 'ի փոռան անբաւ է , և 'ի քաղնի անբաւ է : Ղուկ . ԺԶ . 40 : (Եպիսկոպոսական ամուսնութեան վրայօք :

Մեծ է տէր և ձեռք է զբռնելու նորա , իմաստութեան նորա ոչ քոյ բաւ : Սաղմ . ձԽԶ . Մեծ է տէր և օրհնեալ է յոյժ , և ձեռնութեան նորա ոչ քոյ չափ : Անդ ձԽԳ :

Երբոր մենք հաւատանք թէ Աստուծոյ իմաստութիւնն անբաւ է , և անոր մեծութիւնն անչափ է , և ինքն է արարիչ երկնի և երկրի երեւելեաց և աներեւութից : Եւ Գրիստոս մեր փրկութեան համար յաշխարհ եկաւ . նաև Ս. Գիրք

Հին և Նոր կտակարան՝ Աստուծոյ բաժ խօսքերն են , ամենեւին և ամենեւին չի կրնար ըլլալ որ Աստուծոյ զրուցած խօսքերն իրարու հակառակ ըլլան . այլ մենք կամ ուշի ուշով չենք կարգար կամ աղէկ չենք քններ (Յովհաննու . ե . 39) և մէկ մէկուն հետ չենք բազդատեր որ աղէկ հասկնանք . այլ յանկարծ խօսք մը բերաննիս առնելով և անոր հարազատ իմաստն և նշանակութիւնն իմանալու ջանք չընելով՝ մեր քմայ , մեր կամքին և մեր ախորժակին համեմատ կ'ըմբռնենք և կը ճռտումարանենք 'ի դայթակլութիւն պարզամիտ լսողաց : Վասն որոյ աղէկ միտք դնելու ենք բառից նշանակութեան և մեկնութեան , նաև խօսողաց և գրողաց մտքին եւս : Քանզի Ս. Գրքին մէջ անբան անասուններուն ալ կ'ըսուի կենդանի , մարդոցն ալ , Աստուծոյն ալ : Հէքսը և ամենայն շնչ կենդանոց զնչ և անասնեաց Արամ՝ այն է անոն նորա : Ծննդ . Ա . 49 : Եւ Կոլոսաց Արամ զանոն կնոջ խորոյ կեանս . յի նա է ճայր ամենայն կենդանեաց : Ծննդ . Գ . 20 :

Մարդ , անասուն , գաղան , սողուն , թռչուն , մինչև անգամ այն յետին չըրտի լուն և անիծն անգամ ամենայն կենդանի բառին մէջն են . բայց Մովսէս մարդարէն հոս տեղ ամենայն կենդանի բառը մարդկան սեռին համար միայն ըսած է : Կենդանի է տէր և օրհնեալ է Աստուած : Սաղմ . ԾԿ : Կենդանի է տէր և օրհնեալ է անչափ խորոց զեղ : Չորր . Թագ . Բ . 4 : Կենդանի է տէր ըսելովը կը հաս

կցուի թէ՛ տէրն անսկիզբն է և անժամանակ ,
անխմանալի է և անճառելի , անքննելի և անբո-
վանդակելի , արարիչ և գոյացուցիչ զամենայն ա-
րարածս յոչնչէ : Ասոնցմէ աւելի պարզ է և դիւ-
րահաս՝ երանելի Առաքելոյն ըսածը թէ՛ Պարո Ե
Եպիսկոպոսին անարար լինել , ժոյ կնօջ այր : Ա. Տխմթ. Գ. 2 :
Բայց որչափ հեռի են արևելք յարեւմտից , այն-
չափ ալ մենք հեռի լինելով 'ի խօսքին խմաստից
և 'ի բուն նշանակութենէն : Ըստ հաճոյս մեր կ'ի-
մանանք այսպէս՝ թէ՛ ամեն մէկ եպիսկոպոս միշտ
և հանապաղ ըստ օրինի ամուսնութեան մէյմէկ
կին իրենց քովը պատրաստ ունենալու են . իսկ
եթէ այն կին մեռնելու ըլլայ նէ , եպիսկոպոս
կրկին ամուսնանալու է , եթէ ան ալ մեռնելու
ըլլայ նէ՝ երրորդ անգամ ամուսնանալու է , եթէ
ան ալ մեռնելու ըլլայ նէ՝ չորրորդ անգամ ամու-
սնանալու է : Վերջապէս չարունակելու է , որ-
քան որ եպիսկոպոսի կին մեռնելու ըլլայ նէ՝ այն-
քան ալ ամուսնանալու է՝ մինչև տասն , տասներ-
կու կամ ևս աւելի անգամ : Եթէ առաքեալն այս
մտօք ըսած է թէ՛ պարտ է եպիսկոպոսին անա-
րատ լինել միոյ կնօջ այր նէ՝ ինքն իւր դէմ՝ մե-
ծապէս հակառակ խօսած կ'ըլլայ : Ինչու որ ու-
րիշ տեղ ալ կ'ըսէ . Զէ որ անկէն Ե հոգոյ զտեառն , թէ
որպէս հաճոյ լիցի տեառն , և որ կանաքին է հոգոյ զշնորհիս՝
Յ՛ յորպէս հաճոյ լիցի կնօջ իարտա՝ : Ա. Կորնթ. Ե. 32 :
Տէրն ալ կ'ըսէ . Եթէ ո՛ր հայ արեւմտի , և ոչ արեւմտի զհայր և
զմայր , և զին և զբոլորս , և զեղբարս և զքոյրս , նաև զանչն

ևս իւր ու իւրէ իմ աշակերտ լինել : Ղուկ. ԺԳ. 26 : Են
նէր+ինի , որ զանչնս իւրեանց արարին նէր+ինիս վան ար-
տայոսնեան երկնց : Մատթ. ԺԳ. 12 :

Ահա կը տեսնենք՝ որ Տէրն մեր ֆրիստոս ար-
դէն վճռեր է թէ՛ կինն ունեցող այր մը չի կրնար
անոր աշակերտ ըլլալ : Իսկ երանելի առաքեալն ոչ
միայն եպիսկոպոսներ կամ վարդապետներ (որ են
աշակերտք ֆրիստոսի) կ'արդիլէ որ չ'ամուսնա-
նան , այլ և աշխարհականացն ալ անգամ պատ-
ուէր տալով կ'ըսէ թէ՛ Զէ որ անկէն կանայ որպէս
թէ զանչնս : Ա. Կորնթ. Ե. 29 : Պարտ է ե-
պիսկոպոսի անարատ լինել , միոյ կնօջ այր .
պատուէրն ամեն ուղղափառ ֆրիստոնեայ ազգեր
հաստատ կերպով պահած են և կը պահեն միշտ
և հանապաղ , կամ ամուրիքն եպիսկոպոս եղած
են և կ'ըլլան , և կամ միոյ կնօջ այր անձինքն :
Առաջին ժամանակներն առն և կնօջ հաճու-
թեամբ իրարմէ կը զատուէին , կինը կուսանաց
վանքը կ'երթար , և այրն ալ վարդապետ կամ ե-
պիսկոպոս կ'ըլլար : Իսկ հիմայ կինը մեռած ատեն
եպիսկոպոսութեան կամ վարդապետութեան փա-
վազող այր կրկին անգամ չ'ամուսնանալով կ'ըլլայ
վարդապետ կամ եպիսկոպոս : Իսկ եթէ կրկին
անգամ ամուսնանալու ըլլայ նէ՝ ան ատեն ալ ոչ
եպիսկոպոս կրնայ ըլլալ , ոչ վարդապետ և ոչ ալ
սարկաւազ . ինչու որ եղաւ երկու կնօջ այր . Ե-
թէ երրորդ անգամ ամուսնանալու ըլլայ նէ՝ ե-
րեք կնօջ այր կ'ըլլայ . եթէ հինգ երրորդ անգամ

ամուսնանալու ըլլայ նէ՝ հինգ կանանց այր կ'ըլլայ . և եթէ տասներորդ անգամ ամուսնանալու ըլլայ նէ՝ ան ատեն ալ կըլլայ տասն կանանց այր :

Եթէ եպիսկոպոսները միշտ և հանապաղ մէջ մէկ կին պատրաստ ունենալու են . ապա ուրեմն աշխարհականներն ամէն մէկն քանի մը կին ունենալու են , և առաքեալն՝ եպիսկոպոսներն անոնցմէ որոշելու համար է որ կ'ըսէ թէ՝ Պարտ է եպիսկոպոսին ուսուցիչ լինել , փոյ ինչ աչք : Առաքելոց ժամանակէն մինչև ցայսօր լուսած ու տեսնուած չէ թէ ֆրիստանեայ մը ըստ կանոնի Ս . Եկեղեցւոյ երկու կին 'ի միասին առած է : Եւ այսուհետև ալ Աստուծով պիտի չ'ըլլայ մինչև յօրն դատաստանի , ըստ այնմ թէ՝ ահաւասիկ ես ընդ ձեզ եմ զամենայն աւուրս մինչև 'ի կատարած աշխարհի : Մեր վարդապետներն և եպիսկոպոսները հազիւ թէ կրնան իրենց մէկ անձին համար կերակուր և հանդերձ հայթայթել : Առանձին կամ միայն մէկ սպասաւորով մը մինչև որ իրենց առաջնորդութեան պաշտօնի տեղերը կը հասնին նէ՝ արդէն ծանր պարտուց ենթակայ կ'ըլլան . ապա երբոր աղիւսիւք կանամք , որդւովք և զաւակօք խաղալու երթալու ըլլան նէ՝ որչափ եւս առաւել : Հարկաւ ժամանակ մը մնալէն ետքը՝ կամ ժողովուրդք զիրենք չուղելով՝ կամ թէ առիթով մը իրենց պաշտօնէն պիտի դադրին , այնուհետև ալ պիտի հարկադրուին խուռն բաղամութեամբ դարձեալ 'ի Պօլիս գալու . և մինչև

որ զիրենք արդարացնելու և ուրիշ վիճակի առաջնորդութեան պաշտօն մը վերատին ստանալու ըլլան նէ՝ շատ ժամանակ պիտի անցնի , և այն միջոցին տուներու վարձքերն և ընտանեաց ծախքերն ուրիկից պիտի հոգան :

Առաքելոց ժամանակն եպիսկոպոսները կին ունէին կամ թէ կ'ամուսնանային ըսելը յոյժ հակառակ է Ս . Գրոց , մանաւանդ թէ Աստուծոյ հրամանին՝ որ Մովսէս մարգարէին պատու էր տալով կ'ըսէ եթէ այր ու այր եթէ ախտիցէ ախտ տեսան , կամ երբնոցաւ երբո՞ւմն սահմանաւ , կամ սահմանիցէ ինչ վանանցն իւրոյ , ի՞նչ ուրացեալ պատու զքան իւր , այլ զախտայն ինչ որ ելանէ 'ի բերանոյ իւրոյ աչտացէ = Թուոց . Լ . 3 : Ուրիշ գէտ և կորուսեցեալ տեսան Աստուծոյ զբոյ . Սաղմ . Հե . 41 = Իսկ սակաւ ինչ զանց առնողներն մեծապէս պատժուեցան ինչպէս Աւուր որքէ Զուրայէ . Յետու Նաւեայ . Ե . 23 : Սահման . Ա . Թագ . Ժե . 14 և 26 : Սողմնք . Բ . Թագ . ԺԱ . 7 և 33 : Այր Աստուծոյ : Գ . Թագ . ԺԲ . 22 և ԺԳ . 24 : Եւ 'ի նորումն ալ Անանիա և Քննորս Սափիրա = Գործք Առաք . Ե . 4—10 :

Սուրբ Հոգւոյն շնորհքներով լեցուն երանելի առաքեալներն՝ Հին կտակարանն արդէն զոց գիտէին . Կոր կտակարանի գրողներն ալ արդէն իրենքն են . ականջով ալ լսեցին որ ֆրիստոս տէրըն ըսաւ , եթէ ոչ քայ առիտ , և ոչ արեւոյ զմայր իւր և զմայր , և զին և զբոլոր , և զիստուս և զարտ , ոչ կարէ ի՞նչ աշխարհ լինել : Դուկ . ԺԳ . 26—27 : Զիմարդ պի-

տի կրնային այս սարսափելի պատուէրներն ապախտ առնելով եպիսկոպոսայ հրաման տալ որ ամուսնանային, և իրենքն ալ Աստուծոյ հաճոյ լինելով մեռեալներ յարուցանէին, կուրերն լուսաւորէին, կաղերն դնացուցանէին, հիւանդներ բժշկէին, և այլն: Կամ թէ Պեարոս առաքեալն ինչ երեսով պիտի կրնար ըսել թէ՛ Ահա՛սա՛նք Բողոք զհինգս, և եկա՛ դէն՛ Ի՞նչ: Մտթ. Եթ. 27: Կինն ալ՝ որդիքն ալ՝ կահ ու կարասիքն ալ՝ ինչքն ու ստացուածք և կալուածքն ալ, ամենայն բառի մէջն են. այն որ զկին թողու՛ զմիւսներն ալ թողած կ'ըլլայ. իսկ այն որ զկին չ'թողու՛ հարկաւ զորդիսն ալ պիտի չ'կրնայ թողուլ. ուրեմն կինն և որդիսն ունեցող մարդու մը հարկաւ միւս բաներն ալ պէտք են, ան ատեն ալ ոչ թէ զամենայն կը թողու, այլ կ'ունենայ:

Ոմանք ալ կ'ըսեն թէ՛ բժիշկներ խօսքով կուսութիւնը ֆիզիքապէս մարդոյս անձին վնասակար է: Կուսաստ ալ կըսեմ թէ բժիշկներու արհեստը մարդոց համար կարի օգտակար արհեստ մ'է. բայց անոնց արհեստէն յառաջ եկած փորձառութեամբ օգուտներուն և եթ հաւատ ընծայելու է, և ոչ թէ իրենց անձին չ'վերաբերեալ ըսածներն ալ Աստուծոյ պատգամներուն պէս ընդունիլ: Ապաքէն փորձով վերահասու եղած, աչօք տեսնուած և մտօք ըմբռնուած բաներուն համար ալ բժշկին հարցնել և ընդհակառակն սորվիլ օրէն է: Ինչպէս որ փորձով գի-

տենք թէ երբոր մէկը ծովն իյնալու կամ ինքզինք նետելու ըլլայ նէ կը խեղդուի, կրակին մէջ իյնալու ըլլալու նէ կ'այրի, բարձր տեղէ մը իյնալու ըլլայ նէ կը վնասուի և կամ կը մեռնի ալ. տասը քսան օր շարունակ անօթի մնալով չկրնար մնալ կենդանի: Այնպէս ալ փորձով դիտենք թէ մէկ մը կոյս և ամուրի, կամ թէ պարզապէս ըսենք առանց ամուսնանալու մնալով ոչ կը վնասուի և ոչ ալ կը մեռնի. զոր օրինակ տղան տասներհինգ տասնըվեց տարեկան ըլլալով՝ արդէն կատարեալ մարդկութիւնն յինքն ընդունած կըլլայ, բայց և այնպէս շատերն ալ երեսուն, քսուսուն և յիսուն տարեկան ըլլալէն ետքը կամուսնանան: Գաս մը վաճառականներ ալ առուտութի պատճառաւ բազում տարիներ հեռաւոր քաղաքներ առոնց կնոջ սպասելով, ոչ կը վնասուին և ոչ ալ կը մեռնին: Շատերն ալ առանց ամուսնանալու մնալով և իրենց կուսութիւնն ալ անարատ պահելով, մինչեւ ութսուն, ինսուն տարի ալ ապրած են: Բժիշկը կըսէ եղեր թէ՛ պահք պահելը մարդուս կը վնասէ. ուրեմն բոլորովին պահելու չէ, ասոր համար ալ փորձառութեամբ դիտենք որ ամիսներով իւր և միս չուտելէն զատ չոր հացի ալ կարօտ աղքատներ ալ կան՝ որոնք Աստուծոյ խնամովն ողջ առողջ անվնաս կապրին: Թէ և բժիշկներուն հետ շատ յարաբերութիւն չունիմ, սո իայն կարծեմ թէ անոնք ալ այս մասին իրարու հետ համաձայնած չեն, ինչու որ եւ-

րուպացւոց դպրոցներու մէջ քսան և ութ տարի
բժշկական արհեստ դաս առնող յիսուուն յիսուուն
և հինգ տարեկան բուն Եւրոպացի բժիշկ մը կը
ճանչնայի՝ որ դեռ ամուսնացած չէր և ամուսնա-
նալու ալ միտք չունէր, եթէ ամուրի և անկին մը
նալը մարդուս անձին փնտս բերելու ըլլար՝ հար-
կաւ ինք ալ գիտնալու էր, և մինչև ան ատեն
առանց ամուսնանալու պիտի չմնար :

Եթէ այս անհիմն և փաստակար խօսքերէն հա-
մողուելով՝ կուսութիւնն ու պահեցողութիւնը բո-
լորովին վերցնելու ըլլանք, հարկաւ պարկեշտու-
թիւնն և համբերութիւնն ալ անոնց հետ իսպառ
պիտի բարձուին, և այնուհետև ըստ բանի Տեառն
մեր օրերն ալ Նոյի և Ղովտայ օրերուն պէս պի-
տի ըլլան, որ կրտէ թէ՛ Ռոբէն և Բոյէն, Կանայս
սանէն և Ռբանց լինէն և ըն = Ոմանք կըսեն թէ Ստա-
ուած ըսաւ . Սճեցե՛ և Բաղճացարո՛ւ և Եթէ շէրէր : Ու-
րեմն կուսութիւնը ոչինչ է, այլ ամէն մարդ ա-
մուսնանալու և զաւակներ ծնանելու է որ երկիրը
լինայ և Ստուծոյ հրամանն ալ կատարի : Ստա-
ուած եթէ այս երկրիս համար միայն ըսելու ըլլար,
Նրհեղեղ պիտի չըլլար, Սողոմ և Գոմոր չպիտի
կործանէին, Երախայք, մանկուներ, աքք և կա-
նայք կամ չպիտի մեռնէին և կամ թէ ՚ի խոր
ձերութեան պիտի հասնէին՝ որ այս երկիրը լե-
ցնէին, վասն զի անոր համար և եթ ստեղծուած
կըլլային : Թէպէտ Ստուծոյ ըսած երկիրը եղա-
կի է, բայց երկու երկիր կ'իմացուի, ըստ մար-

գարէին թէ՛ Միւնթամ Խօսեցաւ Սադու՛մ, և Երիւս-
ղայս յուտ . Սաղմ. 40. 44. այսինքն մէկն այս եր-
կիրն է, և միւսն ալ կենդանեաց երկիր, զորն որ
Դաւիթ մարգարէն Սաղմոսին մէջ քանի մը տեղ
կը յիշէ ըսելով թէ՛ Հասարացի տեսնել զԲարու-
թիւն տեսն յերկէր կենդանեաց : Սաղմ. 109. 44. Խօսեցե՛ և հան-
ցե՛ զեա յարեաց Իւրոց, և զբժար Դորս յերկրն կենդանեաց :
ԾԲ. 7 : Հո՛նց եղէց տա՛լէ տեսն յերկէր կենդանեաց : ԾԲ.
42. և ձձԳ. 9 : Դոս ե՛ր այս և Բաժնէն Ի՛մ յերկէր կե-
նդանեաց : ձԽԱ. :

Քանզի այս երկիրը յառաջ քան զՆրհեղեղ լի
պատարուն էր ասուն և անասուն կենդանեօք,
բայց կենդանեաց երկրի բնակիչներէն Նոյէն զատ
մէջերնին չըլլալուն համար (Նոյ ազատեցաւ) ա-
մէնն ալ Նրասող լինելով կորեան զյաւիտենական
կորուստ. կարծեմ թէ կենդանեաց երկրի բնա-
կիչներէն 99 հոգի ալ Նոյի հետ մէջերնին գըտ-
նուելու ըլլային, Նրհեղեղ չպիտի ըլլար : Եւ եթէ
ինն հոգի ալ Ղովտին հետ գտնուէին՝ Սողոմ և
Գոմոր ալ չպիտի կործանէին : Ծմնդ. 32. 32 :

Ս.յս երկրէն ալ կենդանեաց երկրի բնակիչ-
ները սպառուելուն պէս՝ Քրիստոս Տէրը պիտի
գայ դատատան և այս երկրի բնակիչներն ալ պի-
տի կործանին զյաւիտենական կորուստ : Ուսու իր-
ժանեացս՝ Թե՛, այլ կործանեացն բնակիչ երկրի : Եսա. 32. 48 :

Մի՛նէ ո՞չ ունեցե՛ք իշխանաբնեան զսրս և դիտե՛յս շրջ-
ցոցանել ընդ մեզ, որպէս և այլ տառաբանն, և եղբարն
որեան, և կեփաս : Ս. կորնթ. Բ. 5 :

Ոմանք ալ այս խօսքերը ծուռ մտօք կիմանան որ աններբելի մեղք է . քանզի այն երանելի կանայքը սուրբ առաքելոց քաղովութեամբն այնքան վառուած էին 'ի սէր ֆրիստոսի՝ որ չէին ուզեր անոնցմէ զատուիլ . մանաւանդ թէ իրենք ալ առաքելոց պէս կը քաջողէին : Իսկ եթէ սուրբ առաքելք զքորս և զկանայս դաս մը մարդոց թիւը կարծեաց համեմատ ծուռ մտօք իրենց հետ շրջեցուցանէին նէ՝ ոչ միայն ֆրիստոսի առաքելալ չէին կրնար ըլլալ, այլ և մեղաւոր ալ պիտի ըլլային քան զամենայն մարդիկ . որովհետեւ այսպիսի գործ մը ոչ միայն Աստուծոյ օրինաց և պատուիրանաց և եթ հակառակ է, այլ և մարդկային բնութեան ևս, ինչպէս որ աչօք կը տեսնենք, երբոր թաղի մը մէջ գէշ համբաւ ունեցող կին մը գտնուելու ըլլայ, բոլոր թաղեցիք, մահմետականք և ոչ մահմետականք իրարու հետ միաբանելով, իրենց թաղէն հանել կուտան : Զի եթէ հասարակ և խառնակրօն մարդիկ այսպիսի անկարգութիւններ չեն կրնար տանիլ, ապա ո՞ր կը մնան երանելի Ս. առաքելքն՝ որոց քարոզութիւնք միշտ և հանապազ մարդկային ազգն այսպիսի յանցանքներէն հեռացնելու վրայօքն է : Ինչպէս որ կը գրէ նա ինքն Ս. կեփասն ըսելով՝ Զի եթէ փոխօրէնքն 'ի պիժոմեանց աշխարհի քրիստոմեթոբեան յերոյ և իբիլիճ Յետոսի ֆրիստոսի, և դարձեալ ընդ նոյն շաւալ պարեցին, ելեցի նոցա վեճան շար Բոն զառաջն : Պետար . Բ. թղթ . Բ. 20 = Վասն որոյ և ես երա-

ւանս համարեմ, մի՛ նեղել զայնսից, ոյ՛ 'ի հեթանոսաց գառնան առ Ս. արտած : Ս. յլ Գալ ինդիս առ Նոստ, խորշիլ 'ի կերպրոց կոյց, և 'ի պառնիոնիսնէ, և 'ի մեթելորոյ, և յարենէ = Յակովբ . Գործ . ԺԵ . 19—20 :

Եթէ ո՞չ քրեմ, զի զարայոմեան Աստուծոյ ո՞չ ժառանգն . մի՛ խաբէ, ո՞չ պառնիկ, ո՞չ կառայարելոր, ո՞չ շրան, ո՞չ իգոցեալ, ո՞չ արտաբեր, ո՞չ քող, ո՞չ սփահ, ո՞չ արբեցող, ո՞չ Բոմբասող, ո՞չ յոգորիսող, զարայոմայոմեան Աստուծոյ ո՞չ ժառանգն : Ա. կորնթ . Զ . 9—10 :

Ոմանք ալ կրսն թէ՛ որն որ կոյս և ամուրի մնալով չամուսնանայ և պահք պահելու ըլլայ նէ՛ այնպիսին Պօղոս առաքելալի հրամանին դէմ հակառակ վարուած կըլլայ = Վասն զի կը գրէ թէ՛ Ի ժամանակս յերինս Կաթեցին սնան 'ի հասարոց . . . որ արբելացոսն յամուսնաւոյ, և մեկնեցն 'ի կերպրոց, զբ Աստուած հասարեաց 'ի վայել հասարացեաց = Ա. Տիմոթ . Գ . 1—3 = Եթէ երանելի առաքելքն այն մտօք ըսած է որ ամենեւին պահք չ'պահեն, կոյս և ամուրի չ'մնան, այլ կերիցեն և արբցեն, կանայս առցին և արանց լինիցին նէ՛ ինքն իր դէմ մեծապէս հակառակ խօսած կըլլայ, ինչու որ ուրիշ տեղ ալ կրսէ թէ Զի որ անիկն է, հոգայ զբեան, թէ որպէս հոճոյ լեցի պեան, և որ կանաթին է, հոգայ զալ խարհիս, թէ որպէս հոճոյ լեցի կող խարած = Եւ ահա մեկնեցան 'ի միեանց արանիկն և կոյս, զի կոյսն հոգայ զբեան զի էցէ սորբ մարմով և հոգաով, և արանիկն հոգայ զալ խարհիս թէ որպէս հոճոյ լեցի ան խարած : Ա. կորնթ . Է . 32—34 = Բայ որ լուր իսկ տեմ զվեճաբեաց խաչին

Վերեպոսէ, որոց հոգարածն հորուստ է, որոց տարուած որո-
 վայն չարեանց է, և վառտ ամօն իւրեանց, որք զերհոտորս
 և եմ խորհին = Փիլիպ. Գ. 18 = Աղււճճ շնեւ եղբարտ,
 քերեւ զայնպիսին, որ հերշուածս և Բայնակոլիւնն առնե-
 ցեն որորտայ զարդարեպոսիւնն, զըր դուտն ուարուտ, և
 խորշեցարուտ ՚ի նոցանէ : Ձի այնպիսիտն որեանն Վերոյ Յեռուսի
 Վերեպոսէ ո՛ւ ծառայեն . այլ իւրեանց որովայնի, և Կաղու-
 բաբանաւեմա՞ք և օրհնաւեմա՞ք պարբէն զերոս անտեղաց :
 Հռով. ԺԶ. 17—18 : Կերակուր որովայնի, և որովայն կե-
 բալիւրոյ, այլ ասորուած զսա և զնոսա խափանեցեց : Ս. Կորն.
 Գ. 13 : Եթէ մեր հասկցածին պէս ըլլայ նէ՛ այս
 վերջին խօսքերն առաջիններուն մեծապէս հակա-
 ուակ են, սակայն առաքեալն ամենեւին և ամե-
 նեւին իր դէմ հակառակ խօսած չէ, ոչ թէ ինքն
 է որ կը խօսի, այլ անոր բերանով Ս. Հոգին է խօ-
 սողը : Բայց մենք առանց ուշի ուշով քննելոյ և
 հարազատ միտս բանից հասկնալոյ իսկ և իսկ
 խօսք մը բերաննիս առնելով, ընդհակառակն
 միւս խօսքերուն կը ճողովաբանենք ՚ի գայթակ-
 դութիւն պարզամիտ լսողաց :

Քանզի Ս. Գիւրքը կարդալով ստուգիւ իմա-
 ցեալ կ'տեղեկանանք թէ ամենաչար սատանայն
 միշտ և հանապաղ բարւոյն հակառակ լինելով՝
 մարդիկն Ստուծոյ պատուիրանէն հանելու և իր
 հետ յաւիտենական տանջանաց ժառանգորդ ը-
 նելու համար շարունակ և անդադար կը ջանայ
 և կ'աշխատի : Երբոր մարդիկներն աշխարհիս հեշ-
 տութեան հետեւելու ըլլան նէ՛ անոնց մտքին մէջ

կը ձգէ թէ արքայութեան ճամբաներ շատ դիւրին
 է . անանկ որ մէկ մը դուրս չի մնար : Ձոր օրիւ-
 նակ . ոմանք ՚ի պատճառել զպատճառս մեղաց
 կ'ըսեն՝ եթէ դողութիւն չ'ընենքնէ ապրուստնիս
 չի հոգացուիր, և այս ընթացքով եղած դողու-
 թիւն մեղք չ'համարուիր :

Ոմանք ալ կ'ըսեն՝ եթէ սուտ խօսելու չըլլանք,
 դործերնիս յառաջ չերթար, ուստի այն սուտ՝
 որով անձին կամ ազգի օգուտ կ'ըլլայ, մեղք չը
 համարուիր : Ոմանք ալ կ'ըսեն թէ ուտել խմել և
 պահեցողութիւն չ'ընելը մեղք չ'համարուիր, ին-
 չու որ Ստուած ամեն բարիք մարդուս համար
 ստեղծած է որ վայելէ . և ահա մարգարէն ալ
 կ'ըսէ թէ՛ կեցցե ոնջն է՛ օրհնեցե դեւ : Ոմանք ալ կ'ը-
 սեն թէ Գրխտոս խաչուելէն ետքը դժոխքն աւ-
 բեց . վասն որոյ ամեն մարդ յարքայութիւն պի-
 տի երթայ, և այլն և այլն : Երկար կըլլայ թուել
 մի ըստ միջէ : Իսկ երբոր մարդս Ստուծոյ պատ-
 ուիրանին և առաքինութեան հետեւելու ըլլայ նէ
 ան ատեն ալ արքայութեան ճամբան շատ դժ-
 ւարին ցուցնել կը տայ : Վասն որոյ՝ Աբէելեցոսն յա-
 ճանառալ, և Բիւնեցեն ՚ի կերակրոյ . ըսելն, ինձ կը
 թուի թէ՛ ամենաչարն իւր կամակատարներուն
 բերնով ըսել սուած է թէ՛ ամուսնացեալքն և կե-
 բակուր ուտողքն արքայութիւնը չեն կրնար երթալ :
 Ս. յապիտի ամենաճանր բեռինս անոնց վրան կը
 բառնար, որպէս զի չ'կրնային տանել և շուտով
 գահավէժ լինէին յամենայն մեղս . անոր համար

առաքեալն կը մերժէ զայն դիւական վարդապե-
տութիւն :

Գրքին մէջն ալ կարդացած և աչօքս ալ տե-
սած եմ այնպիսի մարդիկ՝ որ զիրենք խիստ ճշգ-
նութեան տուին , և չ'կրնալ տանելէն եաքն ալ
զանազան մեղքերու մէջ ինկան և այնպէս մեռան
առանց զղջումի , խոստովանութեան և ապաշխա-
րելոյ : Ոչ գրքին մէջ կարդացած , ոչ ականջովս
լսած և ոչ ալ աչօքս տեսած եմ , որ այնպիսի
քարոզ մը Հայաստանեայց Սուրբ եկեղեցւոյ հայ-
րապետներէն , եպիսկոպոսներէն կամ վարդա-
պետներէն տրուեր է թէ կերպիւր մի ուտէք և
մի ամուսնանաք : Իսկ եթէ կարդացող , լսող կամ
տեսնող կայ որ այսպիսի քարոզ մը տրուեր է , կամ
թէ այսպիսի պատուէր Հայաստանեայց Սուրբ ե-
կեղեցւոյ Հայրապետներէն , եպիսկոպոսներէն և
վարդապետներէն եղած է նէ՛ տեղը թող ցուցնէ :
Այլ ամեն մարդու կամք իւր անձնիշխանութենէն
կախումն ունի , ուղէ պահք և ծով կը պահէ , կոյս
և ամուրի կը մնայ , չ'ամուսնանար . ուղէ կ'ուտէ
կ'իմէ , կ'ամուսնանայ , և եթէ կին մեռնելու ըլ-
լայ կրկին և երրորդ անգամ կ'ամուսնանայ : Օրհ-
նեալ է Աստուած , Ս. Գրքն մէջ այնպիսի պատ-
ուէր մը չ'կայ թէ՛ կուսանք յարքայութիւն պիտի
երթան , և ամուսնացեալքն ալ 'ի դժոխս : Այլ
արքայութեան դուռն ամենուն առջին ալ բաց
է . ամեն աստիճանի և պաշտօնի մէջ գանուող
անձն որ ուղէ կրնայ երթալ : Ահա այսպէս ըլլալը

յայտնի կ'իմացուի 'ի Սուրբ Աւետարանէն . Եփե՛ և
Տառնարտի Գրքել , և ասն ցնա . Վարդապետ զե՛նչ Գործեա-
ցոս : Եւ նա ասն ցնոսս . թ' ինչ ասելէ Կան զերամայեալն
Յեղ առնիցէ : Հարցունելն զնա և զինորդն և ասնին , և թե
զե՛նչ Գործեացոս : Ասն ցնոսս . թ' զո՛ր խաւիցէ և թ' զո՛ր
դրոյարիցէ . շար լե՛ի Յեղ խոշակն Յեր : Ղու . Բ . 12 ,
13 և 14 :

Գրիստոս տէրն ալ ամուսնացեալներուն հա-
մար կ'ըսէ թէ՛ Որ սիբե զոսոր կամ զոսոր առաւել Կան
զնա զէ ինչ արժանի : Մտթ . Գ . 37 : Իսկ վարդապետ
ցու և եպիսկոպոսցու մարդոց համար կ'ըսէ թէ՛
Որ ոչ սորայի զին և զորիս . . . նաև զանն ևս իւր , ոչ
կարէ ի՛ աշխերս լինել :

Հին օրինաց մէջ այսպիսի պատուէր մը չ'կար .
և 'ի վերայ այոր ամենայնի շատեր չ'ամուսնանա-
լով իրենց կուսութիւնն անարատ կը պահէին .
ինչպէս Եղիա , Եղիսէ , Դանիէլ մարդարէք , Երեք
Մանկունք , և այլքն . Երեմիա մարդարէին Աստ-
ուած ինքն ըսաւ թէ՛ Դոս թ' ամուսնացոս Կեղին :
Երեմ . ԳՁ . 1 : Յուդիթի այր Մանասէ մեռած ժա-
մանակն ինքը դեռ մանկամարդ էր , և յոյժ գե-
ղեցիկ . բայց կրկին անգամ չ'ամուսնանալով պա-
հեց իր համեստութիւն մինչև 'ի խոր ծերութեան
հասաւ և մեռաւ : Յուդիթ . Բ . 4 . նաև ԳՁ . և 28 :

Ոմանք ալ միայն վասն որդեծնութեան կ'ա-
մուսնանային և ոչ վասն հեշտութեան . Տովբիթ
Բ . 9 . Յովհաննէս Մկրտիչն ալ մեր Տէր Գրիստոսը
մկրտելէն առաջ հին օրինաց մարդարէ կը հա-

մարուէր , բայց չամուսնացաւ : Հարկաւ հին օրի-
նաց մէջ ալ կուսուլթիւն շատ յարգի էր որ մար-
գարէն կը գրէ թէ՛ Տարբին Բաբայրի կոստնի զնեք
նորս : Սաղ. Խր. 14 :

Հայոց ազգին մէջ կին չունեցող վարդապետ
և եպիսկոպոս որչափ ալ ըլլան , 300 կամ 400 ,
կամ 500 , այս ի՛նչ զարմանք է որ շատերն անոնց
համար հոգ կը տանին և կըսեն . թող ամուսնա-
նան և ասդին միայն Պօլսոյ մէջն առանց ամուս-
նանալոյ քանի մը հազար աշխարհականներ կան ,
և ամուսնանալու յոյս ալ չունին . որոց համար հոգ
չընելով եպիսկոպոսներն և վարդապետներն կ'ա-
մուսնացնեն : Գոնէ քսան տարեկանէն մինչև յի-
սուն տարեկան առանց ամուսնանալու մնացած
բոլոր աշխարհականներն ամուսնացուցէք , և յետ
այնորիկ եպիսկոպոսացն և վարդապետացն եղէք
դատախազ :

« Ազգային գրադարան

NL0030775

